

Rapport Utbildningsprogram Beredskap och Katastrofmedicin för läkare 2023-2024

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning.....	2
Inledning.....	3
Bakgrund	3
Mål och Syfte	4
Programupplägg och innehåll	4
Resultat	6
Reflektion och lärdomar	9

Inledning

Rapporten presenterar genomförande och resultat av den första omgången av utbildningsprogrammet Beredskap och Katastrofmedicin för läkare (BoK). Sahlgrenska Universitetssjukhuset (SU) har länge varit drivande i beredskapsfrågor med en hög kompetens inom förvaltningen och flera samverkansaktörer i närområdet. Sedan tidigare finns ett uttalat mål om en tvärssektoriell kompetent personalgrupp, väl förtrogen med sjukvårdens krisledningssystem, militära sjukvårdsresurser och en tät samverkan med aktuella aktörer vid kris, katastrof eller tillstånd av krig. Utbildningsprogrammet BoK initierades som en strategisk satsning för att möta ett ökat behov av katastrofmedicinsk kompetens bland Sahlgrenska Universitetssjukhusets läkare. Rapporten belyser programmets bakgrund, syfte, upplägg och resultat, samt sammanfattar reflektioner och lärdomar inför framtida omgångar.

Bakgrund

År 2021 tog dåvarande sjukhusdirektör Ann-Marie Wennberg vid Sahlgrenska Universitetssjukhuset initiativ till att skapa ett utbildningsprogram inom beredskap och katastrofmedicin för läkare. Beslutet motiverades av ett identifierat behov av att stärka organisationens beredskapsförmåga, både som en lärdom från den nyligen genomlevda pandemin och som en anpassning till ett alltmer osäkert geopolitiskt säkerhetsläge.

Uppdraget Utbildningsenhet (FoUUI), där utbildningschef Joakim Björås och FoUU-chef Diana Swolin-Eide inspirerades av bland annat det framgångsrika ST-programmet inom innovation och teknik för att utforma programmet. En projektledare, Viktor Glantz från Enheten för säkerhetsskydd och beredskap, rekryterades för att i samarbete med FoUUI utveckla utbildningen. Målet var att omedelbart inleda rekryteringen av deltagare och att utbilda läkare i katastrofmedicinskt beslutsfattande och beredskapsarbete.

Visionen var att skapa en *”bottom-up”*-effekt, där den nya kunskapen skulle integreras som en naturlig del av den kliniska verksamheten. Fokus låg även på att stärka samverkan mellan vårdpersonal och externa beredskapsaktörer samt att etablera en plattform för övningar och simuleringar av händelsehantering.

Rekryteringen annonserades internt inom SU och fick även uppmärksamhet i extern media, inklusive Läkartidningen. Programmet riktade sig initialt till ST-läkare vid SU men attraherade också flera specialistläkare. Målet var att skapa en bred representation av olika medicinska specialiteter och områden.

Under tidig uppstartsfas rekryterades en kursledning bestående av Jonas Zimmerman och Amir Khorram-Manesh, samt en referensgrupp med både

intern och extern representation. Referensgruppen bidrog med granskning och feedback för att säkerställa kvaliteten och helheten i programmets upplägg.

Mål och Syfte

Det övergripande syftet med BoK var att genom utbildning och praktisk övning bygga relevant och hållbar kompetens hos läkare om beredskapsorganisation, katastrofhantering och ledningssystem. Programmet syftade till att stärka sjukhusets beredskapsförmåga och säkerställa att kunskaperna spreds och implementerades i de enskilda verksamheterna inom organisationen.

Ett centralt mål var att deltagarna under kursens gång skulle bygga ett nätverk av engagerade kollegor och externa samverkansaktörer, samt få nära kontakt med sina respektive beredskapskoordinatorer. Detta för att skapa en stabil plattform och initiera och driva förbättringar på sina hemkliniker efter avslutat program.

Ett ytterligare mål var att etablera en kvalificerad övningsverksamhet för att möjliggöra både omfattande samverkansövningar och mindre, regelbundna simuleringsövningar. På så sätt ska sjukhuset kontinuerligt stärka sin förmåga att hantera beredskapssituationer och akuta händelser.

Programupplägg och innehåll

Utbildningsprogrammet kombinerar teoretiska föreläsningar, lärarledda workshops samt praktiska och interaktiva aktiviteter och övningar. Fokus ligger på organisation och ledningsnivå snarare än kliniska färdigheter. Deltagarna får möjlighet att göra studiebesök hos relevanta aktörer inom totalförsvaret och lära genom erfarenhetsutbyte med nationella och internationella experter. Programmet prioriterar rekrytering av lokala och regionala experter för majoriteten av kursmomenten, samtidigt som internationella gästföreläsare bjuds in för att ge ett globalt perspektiv. Myndigheter som MSB, Försvarsmakten, Socialstyrelsen, polisen och flera universitet deltar aktivt under utbildningens gång.

BoK omgång 1 omfattade totalt sju veckor heltidsundervisning fördelat på tre moduler. Modul ett och två bestod av tre veckors heltidsstudier och modul tre av 1 veckas heltidsstudier. Mellan modulerna genomförde deltagarna hemuppgifter som syftade till att analysera och förbättra beredskapsarbetet på sina respektive hemkliniker utifrån genomgångna kursmoment. Utbildningsprogrammet sträckte sig över en period om cirka 12 månader.

Modul 1 - Katastrofmedicinsk Organisation, ledning och styrning. 2 oktober – 8 december 2023

Den första modulen gav deltagarna en grundläggande förståelse för katastrofmedicinsk organisation och ledning. Under modulen diskuterades styrning och beslut kring medicinska insatser på internationell, nationell och lokal nivå, både under normala förhållanden och vid kriser eller krig. Fokus låg på sjukvårdens roll inom totalförsvaret, Sveriges krisberedskapsorganisation och Västra Götalandsregionens (VGR) specifika krisledningsstruktur. Det internationella perspektivet tog ansats från internationell humanitär rätt, mänskliga rättigheter och bilaterala- samt multilaterala konventioner. Stabsmetodik och organisations-, befattnings- och funktionsspecifika moment och metoder var konkreta kompetenser som deltagarna byggde upp under denna modul.

Modul 2 - Katastrofmedicinsk kunskap, färdighet och träning. 22 januari – 10 maj 2024

Den andra modulen fokuserade på att omsätta medicinsk ledarkompetens och katastrofmedicinskt tanke sätt i praktiken. Deltagarna fick träna på att hantera och leda insatser i komplexa och riskfyllda miljöer, med moment som katastroftriage och initialt omhändertagande av större händelser som centrala komponenter.

Ett återkommande inslag under modulen var olika typer av simuleringsövningar som utmanade deltagarnas förmåga att agera effektivt och fatta beslut under press. Syftet var att både stärka den individuella kompetensen och höja den övergripande katastrofberedskapen genom dessa övningsmoment.

Modul 3 - Katastrofmedicinsk praktik, övning och samverkan. 16 september – 20 september 2024

Den avslutande modulen syftade till att kombinera kunskaperna från de tidigare modulerna med praktisk tillämpning. Interaktiva föreläsningar varvades med moment där deltagarna fördjupade sina färdigheter inom ledning och styrning av katastrofmedicinska händelser och insatser. Modulen integrerade samverkan med centrala aktörer för beredskapsarbetet i samhället och kulminerade i en större samverkansövning. Deltagarna utbildades även till instruktörer i VGR:s upphandlade simuleringsystem MACSIM, med målet att tillämpa sina färdigheter i en realistisk katastrofsimulering. Syftet var att deltagarna i framtiden skulle kunna fortsätta öva på masskadehändelser och katastrofsituationer, både på sina hemkliniker och i större skala inom regionen.

Resultat

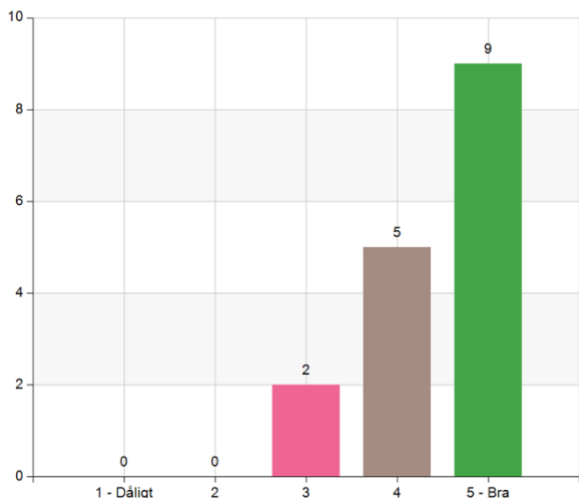
För den första omgången av BoK antogs 17 läkare, varav majoriteten var ST-läkare och en mindre andel specialistläkare. Samtliga var anställda vid Sahlgrenska Universitetssjukhuset. Gruppen bestod av 10 kvinnor och 7 män. Det fanns representation från akutverksamheter såsom akutmedicin, anesthesi- och intensivvård, internmedicin och kirurgi, men även från specialiteter som psykiatri och klinisk genetik. Rekryteringen, som skedde internt inom SU inför omgång 1, fokuserade på att säkerställa en bred representation bland deltagarna och att involvera olika verksamheter och områden inom sjukhuset.

Under programmets gång genomförde kursledningen kontinuerliga utvärderingar av kursmomenten för att säkerställa kvalitet och relevans. På den sista dagen fyllde samtliga deltagare i en slutenkät, vilken kompletterades med en plenumsintervju ledd av kursledningen. Intervjun syftade till att samla fördjupad feedback om deltagarnas upplevelser och synpunkter på utbildningens innehåll och genomförande.

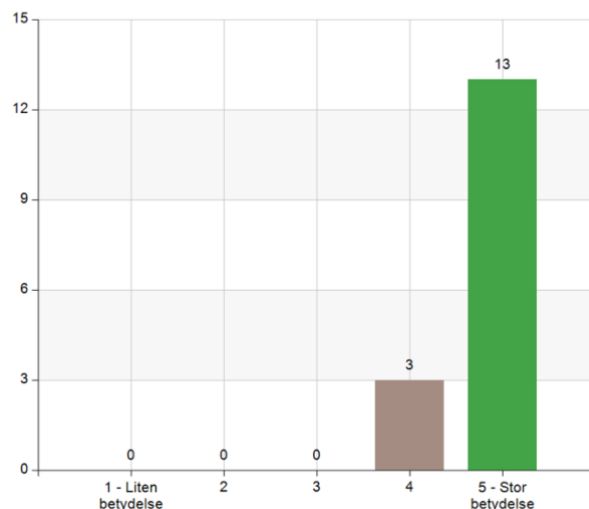
Resultaten visar sammanfattningsvis ett tillfredsställande mottagande hos deltagarna med 87% som gav ett helhetsbetyg 4 eller 5 på en femgradig skala. 81% ansåg att utbildningen hade en mycket stor betydelse för deras fortsatta arbete inom beredskap och katastrofmedicin (betyg 5 av 5), och resterande 19% gav betyg 4. På en 5-gradig skala där 1 representerade "för låg nivå" och 5 representerade "för hög nivå" svarade 81% 3. 13% svarade 4 och 6% svarade 5 (fig1).

88% av deltagarna tyckte att kursens innehåll var samstämmigt med vad man önskat sig och 100% ansåg att kombinationen av blandningen av teori och pratiska moment och övningar varit framgångsrikt. En majoritet (81%) ansåg sig ha möjlighet att använda kunskaperna från kursen i sin vardagliga verksamhet medan 19% svarade att detta stämmer delvis.

Ditt helhetsomdöme om kursen?

Vilken betydelse uppfattar du utbildningen har för ditt fortsatta arbete inom området katastrofmedicin?

Hur har den generella nivån på kursen varit?

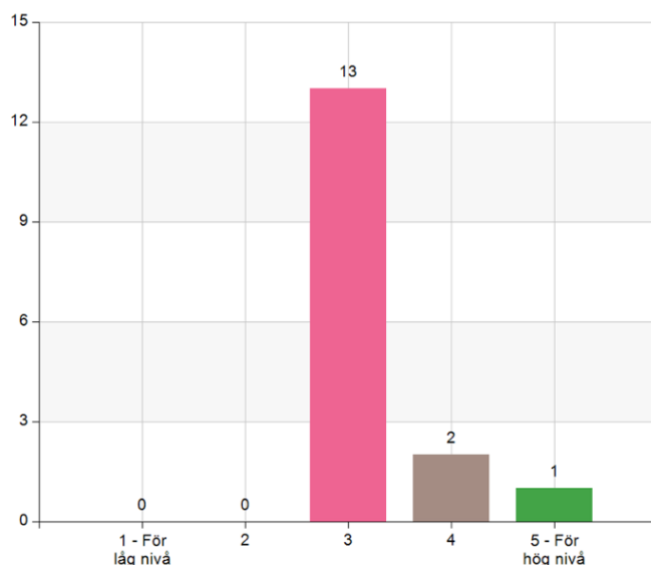

Fig 1. Resultat

Kursen belyste tydligt vikten av samverkan mellan olika aktörer vid en katastrofmedicinsk händelse. Enkätsvaren visade att 100 % av deltagarna helt instämde eller instämde i att kursen hade gett dem en djupare förståelse för betydelsen av samverkan och samordning vid hantering av kris och katastrof. Detta bekräftades även under intervjun, där deltagarna lyfte fram

kursens betydelse för att skapa värdefulla insikter kring systematiskt samarbete över verksamhetsgränser.

Nedan återfinns citat från intervjun:

”Jag tycker det har varit oerhört värdefullt att vi varit många olika specialiteter representerade här. Jag tror att ända sedan man tog sin läkarexamen och började verka inom en enhet så är man ju på något vis tränad i att bli det bästa man kan inom just sin enhet. Man samverkar bara med andra parter i den utsträckning där man måste. Jag har genom kursen förstått på en ny nivå hur mycket vi kommer behöva varandra i en sådan här situation. Här blir det extra tillspetsat av att det är stora inflöden eller något extra allvarligt som skett. För det har vi inte många kanaler till vardags för att planera ihop mellan klinikerna för någonting större. Jag sitter med mina narkosläkarkollegor och pratar om det här och kirurgen sitter med sina kollegor och pratar om det där. Den här kursen har också varit ett sätt att få en röd tråd genom våra verksamheter. Jag tror det är oerhört viktigt. Det var också en stor framgång på den här kursen”.

”Jag förstod innan kursen att det är viktigt med samarbete och samverkan. Men man har med kursen fått mycket djupare förståelse. Detaljer, hur viktigt det är. Vi har ju inte bara sjukhuset, vi har bla. pratat om rättsmedicin, vi har pratat om patologi och att ta hand om döda kroppar i katastrofer. Hur alla sektorer måste värderas. Allt ska fungera och vi har dessutom sett alla flaskhalsar på övningarna vi haft”.

Från utvärdering och intervju kunde utläsas programmets betydelse för att förstå och navigera kring både strategiska och operativa aspekter inom det system som man verkade inom. I kommentarerna lyftes, utöver samverkan med externa aktörer, vikten av tvärsektorieella samarbeten mellan klinikerna som en central del i det förmågehöjande arbetet inom sjukvården. Deltagarnas förutsättningar för planering och integrering av klinikövergripande beredskapsåtgärder hade ökat efter kursen, med flera av deltagarna som tilldelats roller som beredskapskoordinatorer på sjukhuset. Slutligen bidrog programmet på flera sätt till läkarnas professionella utveckling och skapade möjligheter för fortsatt arbete och karriär inom beredskap och krishantering på Sahlgrenska Universitetssjukhuset. Programmet har lagt en grund för att vidareutveckla hälso- och sjukvårdsorganisationen med en stärkt kompetens inom läkargruppen för att bygga robustare sjukvård i framtiden.

Reflektion och lärdomar

Programmet Beredskap och katastrofmedicin för läkare har bidragit till att stärka beredskapsförmågan och kompetensen vid Sahlgrenska Universitetssjukhuset. Denna förstärkning har nu integrerats i sjukhusets verksamheter. Totalt har 17 läkare utbildats som sjukhusets spjutspetskompetens inom beredskapsfrågor, och kursen har resulterat i att 38 instruktörer i MACSIM-systemet blivit tillgängliga för implementering i sjukhusets övnings- och simuleringsplan. Dessutom har en kompetent övningsledning etablerats som en central resurs i det kontinuerliga beredskapsarbetet. Sammantaget har kursen lagt en solid grund för en tydligt förstärkt beredskapsförmåga för Sahlgrenska Universitetssjukhuset och därmed VGR.

Kursledningen har identifierat flera viktiga lärdomar från denna första kursomgång genom reflektioner och dialoger med deltagare och andra involverade. En framgångsfaktor har varit att involvera deltagarnas chefer i utbildningsprocessen. Detta har underlättat förändringsarbetet på deltagarnas hemkliniker och skapat en större potential för långsiktiga effekter av utbildningen. Ett förbättringsområde är att inkludera chefer redan i kursens initiala faser för att förstärka detta stöd. Denna tidiga inkludering möjliggör diskussioner på ledningsnivå om hur de nya kunskaperna hos deltagarna kan omsättas i implementerbara förändringar och strategiska förbättringar inom beredskapsarbetet.

En annan reflektion gäller balansen mellan det lokala, regionala, nationella och internationella perspektivet i kursinnehållet. Det är tydligt att båda delar är värdefulla, men att en övervikt på strategiska aspekter, snarare än operativa, är viktig för att bibehålla ett övergripande fokus i programmet. En standardisering av kursens innehåll kan bidra till att säkerställa kvalitet och kontinuitet, vilket även innebär att internationella inslag bör begränsas till ett noggrant utvalt antal som bidrar till programmets målsättningar.

En betydelsefull lärdom är vikten av att arbeta i nära samarbete med sjukhusets enhet för säkerhet och beredskap, vilket också sker på flera olika sätt idag. Detta partnerskap är avgörande för att integrera utbildningen i det centrala beredskapsarbetet och säkerställa att de kunskaper och färdigheter som deltagarna får blir en långsiktig tillgång för organisationen. En reflektionspunkt för framtiden är att förstärka arbetet med att skapa tydliga strukturer för hur dessa kunskaper ska spridas inom organisationen, från ledning till kliniknivå.

Ett fortsatt fokus på att stärka samverkan mellan olika aktörer, både inom och utanför SU, framstår som en viktig utvecklingsmöjlighet för programmet.

Ett väl utvecklat samarbete och dialog med regionens olika centrala verksamheter, samt regionens andra förvaltningar, som arbetar inom den katastrofmedicinska arenan ser vi som en viktig framgångsfaktor. Genom att öka samarbetet med externa aktörer som kommunal verksamhet, polis och räddningstjänst kan Sahlgrenska Universitetssjukhuset och VGR inte bara stärka sin egen beredskapsförmåga utan även bidra till ett bredare krisberedskapsnätverk i samhället och därmed till en ökad resiliens. Att involvera dessa aktörer systematiskt i utbildningsprogrammet kan skapa en bredare plattform för tvärsektoriella övningar och strategiska samarbeten.

Utbildningsprogrammet BoK är unikt i sitt slag i Sverige och har fått betydande uppmärksamhet från såväl media som andra regioner, vilket samtidigt bidragit till att stärka Sahlgrenska Universitetssjukhusets varumärke. För programmets framtid finns flera viktiga aspekter att överväga, inklusive möjligheten att involvera fler personalkategorier, ta hänsyn till regionala behov samt integrera BoK ännu tydligare i det övergripande beredskapsarbetet.

Det finns indikationer på att reglerande myndigheter och regeringen i framtiden kan komma att ställa krav på ökade utbildningsinsatser inom katastrofmedicin. I ett sådant scenario har BoK potential att spela en betydelsefull och strategisk roll.

Fig 2. MACSIM-övning.

Datum: 241204

Dokumentnamn: Rapport Beredskap och Katastrofmedicin för läkare

Kontaktperson: Jonas Zimmerman jonas.zimmerman@vgregion.se